

Едно докосване до света на Йордан Йовков

Преди 75 години България загуби един ненадминат майстор на словото, превърнал хуманизма и добротворството в своя жизнена философия.

Йордан Йовков – „разказвач с чуден дар“, израснал с хармонията, красотата и топлината на човешките взаимоотношения!

Той е писател мъдрец, с богата душевност, който се издига над своето време.

Йордан Йовков

Изключително скромен, затворен в себе си, Йовков е наричан от приятелите си „Мълчаливец“. Той не е оставил спомени за себе си – написаното му слово е неговото нетленно наследство. Когато негови съвременници искат да им разкаже за себе си, той заявява: „Прочетете моите книги: в тях е изобразен целият ми духовен живот, всичките ми надежди, в тях е цялата ми философия за хората и света.“

Тези думи ни подсказват, че писателят се самораздава и остава да живее чрез произведенията си, влага у всеки от героите си частица от своето голямо сърце.

Жизненият път на големия творец започва в с. Жеравна през 1880 г. – закърмен с духа на вековния Балкан. „Роден в старата Жеруна, учителствал в Добруджа, ранен около гр. Гевгели, военен кореспондент на Северния фронт, несчастен дипломат в Букурещ, дребен чиновник в София, починал след една неуспешна операция в Пловдив – това са възловите събития на един жизнен роман. Но зад незначителността на този животопис се крие един рядък хуманист, един

от най-даровитите българи, които някога е раждала нашата земя.“ В малката „вселена“, която Йовков създава чрез своите разкази, всичко има човешки измерения.

Любовта към хората се превръща в основа на цялото му творчество, а култът към красотата, хармонията и съвършенството – в негов основен нравствен и естетически критерий. Прониквайки дълбоко в душевността на българина, докосвайки се до най-съкровено и чистото в нея, той създава един неповторим свят на благородство, любов и красота. Йовков извайва незабравими образи, намирайки прототипите им в своята любима Добруджа. Героите му са с усет за вечността на живота, прозрели са и неговата мигновеност, и непрестанния му кръговрат; те са частица от самия живот, те са олицетворение на доброто.

В необятния художествен свят на Йовков всеки може да открие своя герой. Той може да бъде Серафим от едноименния разказ – божият пратеник на земята, който възплъщава извечната човешка потребност за добротворство; който е открил тайната как светът да стане по-съвършен.

Може да бъде кроткият мъдрец Сали Яшар от „Песента на колелетата“, който със своето самобитно изкуство дарява радост на хората. Вървейки и пеейки по белия свят, неговите каруци възхваляват божията му дарба и му донасят вътрешна хармония и душевен мир.

Своя път към морално извисяване, към просветление „извървява“ и Петър Моканина от разказа „Пожицата“. Добрият човек дава на пътниците страдалци – Гунчо и неговото семейство и спасителна вяра,

и надежда; дарява ги със спонтанно бликналите от сърцето му милост и любов.

Всички герои на Йовков са нравствени личности, хора с вътрешни морални стойности. Тях ще ги срещнем по прашните пътища на Добруджа, в прекрасните вечери на Антимовския хан, в кафенето на Еню и те ще ни пленяват със своята човечност, и с надеждата за бъдещето. Надеждата е единствен изход от страданието, от мъчителното търсене. Тя е възплътена в образа на бялата лястовица – „този мъничък символ на човешката надежда, на живота, на загубеното щастие. Бялата лястовица! – тя става символ на цялото творчество на Йордан Йовков.“ Тя крепи вярата и у Йовковите земляци, които мечтаят войната да свърши и те да усетят тихата радост от досега с топлата родна земя, която ги чака. За тях пространството на войната е непонятно.

Йорков казва „НЕ“ на безумието на войната, то звучи в думите на героите му, то е „изречено“ най-категорично чрез мълчанието на Вълкадин, който говори само с бога.

В монолога му, в негласно зададени въпроси без отговор сякаш чуваме Йовковия глас: „Кой хвърля брат против брата и син против баща? Защо доброто го няма, а злото се шири?“ („Вълкадин говори с бога“) Жертва на войната става и Люцкан – „безгрижна и безобидна душа“, чудак и мечтател. („Последна радост“) Люцкан носи красота, той живее в света на цветята, но от целия букет в началото, от пъстрата симфония на „червени рози“, „дали“, „кремове“, „карамфили“, в края остава само една бяла лайка, към която героят протяга безпомощно

ръка. Умира една прекрасна душа, а с нея всичко съкровено, скъпо, чисто и земно. „Когато умираше Люцкан, плаках като дете...“ – споделя Йовков.

Човешката драма на Люцкан е един от най-въздействащите Йовкови протести срещу антихуманната, враждебна и зла природа на войната. Отричайки я, той утвърждава изначалното право на човека на обич, красотата и душевна хармония. Писателят търси красотата в легендите и песните на народа. И се раждат „Старопланински легенди“ – шедьовър в творчеството на Йовков, една прекрасна книга за българското и общочовешкото. При „извора на живота“ под небето на Жеравна, край студените й вирове, сред тайнственото шумолене на кориите й, той търси пламъка на красивото и искрата на хубостта. И създава един свят, населен със силни мъже и красиви жени, смели хайдути, непокорни бунтовници, страшни кърджалии. Поразяваща е трагичната драма на Индже, запленаваща е юначната решителност на Шибил, очарователна е дивата и греховна красота на Божура.

Йовков съзерцава своите грешници с духовна радост, с благоговение. Безразсъдни, пламенни, непокорни, но изумително красиви, героините му се отдават безрезервно на своите чувства. Рада, Божура, Тиха вярват в любовта и са готови да умрат заради нея; Женда, Албена, Сарандовица пробуждат неподозирани страсти у мъжете, които губят ума и волята си, заслепени от фанатичното привличане. Красотата изкупва греха – „Грешна беше тази жена, но беше хубава“ – възкликва Йовков за своята героиня Албена („Албена“); с възторг говори за неподправената земна хубост, която омагьосва всички – „.....ходеха замаяни, като слънчасали и току поглеждаха подир Женда“ („Постолови воденици“).

„От Сините камъни на Стара планина, където бродят сенките на Шибил и Индже и където зад всеки камък мълчи една легенда, писателят ни отвежда в равнината, в своята Добруджа – при Сарандовица и Калмука, в интимността на „Вечерите в Антимовския хан“ – една

Паметник на Йордан Йовков в двора на родната му къща

книга на мъдростта, която събужда размисли за вечното и преходното в живота.“

Антимовският хан е един малък свят на страсти и различни съдби, където красивата Сарандовица раздава на всички по малко от своята пленителна усмивка. Антимовският хан е един малък кръстопът на живота, едно малко пристанище и който веднъж попадне в неговата магия, остава там завинаги.

Но животът върви, тече; всичко

е преходно, вечна е само човешката нравственост.

Мъдрите Йовкови герои са прозрели преходността на времето и с философско примирение приемат тленността на всичко земно. Но те долавят и надвремието, трайността, неунищожимостта на основните битийни ценности, които осигуряват безсмъртие на човешкия свят. И една българска вечност.

Снежана Таскова

ЙОРДАН ЙОВКОВ

е роден на 9 ноември 1880 г. в Жеравна, където получава основно образование. Завършва гимназия в София .

След дипломирането си живее в Добруджа, а по-късно завършва и Школата за запасни офицери в Княжево, като по време на обучението си публикува и първата си творба . В началото на 1904 г. Йовков се записва студент в Юридическия факултет на Софийския университет, но смъртта на баща му осуетява следването му. През периода 1904–1912 е учител в Добруджа. Участва в Балканската и Междусъюзническата война като командир на рота.

След войните Йовков се установява в София и работи като редактор на списание , а по-късно работи като библиотекар. През 1915 година отново е мобилизиран, а година по-късно е командирован в редакцията на списание „Военни известия“.

Втората национална катастрофа го заварва в Добрич . Йовков минава нелегално границата и се установява във Варна, където е учител до есента на 1920 година.

След застъпничество на приятели от София е назначен в българската легация в Букурещ.

Последните 10 години от живота му са изпълнени с творчески труд и изтощително напрежение, което се отразява на здравето му. През есента на 1937 година Йовков заминава на лечение в Хисаря. Поради влошеното му състояние е откаран в Пловдив и опериран по спешност в Католическата болница. Умира от рак на стомаха на 15.10.1937 г.

Автор е на сборниците „Последна радост“, „Старопланински легенди“, „Вечери в Антимовския хан“, „Женско сърце“, „Ако можеха да говорят“ и романа „Чифликът край границата“, драмите „Албена“, „Боряна“, „Обикновен човек“ и комедията „Милионерът“.

70 книги на Йовков са преведени на над 25 езика, а отделни негови творби – на над 37.